

Bedömning av miljökonsekvenserna av åtgärderna inom Fonden för en rättvis omställning (FRO) i FINLAND FÖR FÖRNYELSE OCH KOMPETENS 2021–2027 – PROGRAM FÖR REGIONAL- OCH STRUKTURPOLITIK

Deltagande- och bedömningsplan

1 Beredning av programmet för regional- och strukturpolitik för programperioden 2021-2027

1.1 Finland för förnyelse och kompetens 2021–2027 – Program för regional- och strukturpolitik

Med det regional- och strukturpolitiska programmet genomförs EU:s regional- och strukturpolitik, vars avsikt är att främja den ekonomiska och sociala utvecklingen i områden samt avhjälpa regionala skillnader mellan olika områden. EU:s stöd till medlemsstater kanaliseras via tidsbundna åtgärdsprogram.

Programdokumentet som utarbetas för EU:s programperiod 2021–2027 innehåller åtgärder för Europeiska regionala utvecklingsfonden (Eruf), Europeiska socialfonden (ESF+) och Fonden för en rättvis omställning, FRO (Just Transition Fund). Programmet ersätter Hållbar tillväxt och jobb 2014–2020 strukturfondsprogrammet för Finland, som upprättats för innevarande programperiod (2014-2020).

Den 27 november 2019 drog regeringen upp en riktlinje om att ett åtgärdsprogram för EU:s regional- och strukturpolitik ska införas i Finland (exkl. Åland). Programmet för regional- och strukturpolitik i Finland 2021–2027 utarbetas på grundval av beredning på regional nivå och centralförvaltningsnivå. Programdokumentet är ett enhetligt dokument som inte innehåller separata regionala eller riksomfattande delar eller deras finansieringsramar. Det av statsrådet godkända programdokumentet lämnas till Europeiska kommissionen för godkännande.

Kommissionen framförde sitt ursprungliga förslag om Fonden för en rättvis omställning i januari 2020 som en del av helheten för den europeiska gröna given. Senare lämnade kommissionen även ett ändrat förslag om fonden. Efter förhandlingar enades medlemsstaterna, Europaparlamentet och kommissionen om förordningen om Fonden för en rättvis omställning i december 2020. Fonden för en rättvis omställning ingår i en helhet med vilken unionen eftersträvar uppnåendet av sitt mål för klimatneutralitet fram till 2050 för samtliga länder. FRO:s särskilda uppgift är att avhjälpa de negativa konsekvenser som övergång till koldioxidsnålhet medför i syfte att trygga sysselsättning och hållbara regionala ekonomier. Finland har fattat ett beslut om att genomföra FRO-åtgärder som en del av ett regional- och strukturpolitiskt program som därmed blir ett program med tre fonder.

1.2 Inriktningar och prioriteringar i programmet för regional- och strukturpolitik

Stödet från Europeiska regionala utvecklingsfonden och Europeiska socialfonden ska under programperioden 2021–2027 anvisas enligt kommissionens förslag till förordning till fem inriktningar:

- Ett smartare Europa (små och medelstora företags tillväxt och konkurrenskraft, den digitala förändringen, företagande, innovationer, industrins förändringsutmaningar i anslutning till globaliseringen, den cirkulära ekonomin och klimatförändringen)
- Ett grönare och koldioxidsnålare Europa (rena energilösningar, energieffektivitet, övergång till koldioxidsnål ekonomi, förnybar energi, innovativ koldioxidsnål teknik, stöd för gröna och blå investeringar, hållbar förvaltning av naturtillgångar, cirkulär ekonomi, anpassning till klimatförändringen)
- Ett mer sammanlänkat Europa (mobilitet, energi och regionala IKT-förbindelser, hållbar trafik, smarta energinät, snabba digitala förbindelser)
- Ett mer socialt Europa (stöd från ESF+ för åtgärder inom pelaren för sociala rättigheter, i synnerhet främjande av sysselsättning, utbildning och livslångt lärande, social delaktighet samt hälsa och sociala innovationer)

- Ett Europa närmare medborgarna (lokal utveckling av stads-, landsbygds- och kustområden)

I den i slutet av 2018 inledda nationella beredningen av programarbetet har utmaningar inom omvärlden och investeringsbehov på grund av dessa identifierats. Den nationella beredningen har i lång utsträckning utgått från arbete som utförts i regionerna. Förslag på grundval av behov i regionerna har behandlats vid ministerierna som deltar i strukturfondsarbetet (utöver ANM även UKM, SHM, MM, KM, FM och JSM). I arbetsgruppen Koheesio 2021+ som tillsattes för beredningen av programarbetet på hösten 2018 ingår representanter för landskapsförbunden, NTM-centralerna, ovannämnda ministerier samt organisationer i enlighet med partnerskapsprincipen i strukturfondsverksamheten.

I februari 2019 publicerade kommissionen landrapporterna om varje medlemsstat och i samband med dessa förslag till inriktningar för strukturfondsåtgärder för varje medlemsstat. För Finland föreslår kommissionen att all Eruf-finansiering ska anvisas till den första inriktningen (Ett smartare Europa) På våren 2021 specificerade kommissionen sin rekommendation så att Finland ska anvisa 30 procent av sin Eruf-finansiering till det åtgärdspolitiska målet Ett grönare och koldioxidsnålare Europa.

Stödet från Fonden för en rättvis omställning ska däremot riktas till åtgärder enligt artikel 4 i FRO-förordningen:

- Produktiva investeringar i små och medelstora företag, inklusive uppstartsföretag och mikroföretag, som leder till ekonomisk diversifiering och omställning.
- Investeringar i skapandet av nya företag, även genom företagskuvöser och konsulttjänster.
- Investeringar i forskning och innovation och främjande av överföring av avancerad teknik.
- Investeringar i användning av teknik och infrastruktur för ren energi och minskning av växthusgasutsläpp.
- Investeringar i förnybar energi och energieffektivitet inkl. minskning av energifattigdom.
- Investeringar i hållbar lokaltrafik, även koldioxidreducerande åtgärder inom den lokala transportsektorn.
- Underhåll och restaurering av centralvärmenät i avsikt att förbättra energieffektivitet samt investeringar i värmeproduktion förutsatt att endast förnybara energikällor används.
- Investeringar i digitalisering och dess innovationer samt i digital konnektivitet.
- Investeringar i återställande och sanering av områden ('brownfield sites'), markrestaurering inklusive grön infrastruktur då den anses nödvändig samt investeringar i projekt för ändrad användning med hänsyn till principen om att förorenaren betalar.
- Investeringar för att förbättra den cirkulära ekonomin, bl.a. genom åtgärder för att förebygga och reducera avfall, resurseffektivitet, återanvändning och återvinning.
- Kompetenshöjning och omskolning av arbetstagare.
- Stöd i arbetssökandet.
- Aktiv inkludering av arbetssökande.
- Tekniskt stöd.
- Övriga åtgärder i territoriella omställningsplaner enligt artikel 7 inom utbildningssektorn och social delaktighet och av motiverade skäl infrastruktur för utbildningscentra, inrättningar för barn och äldre.

För Fonden för en rättvis omställning har kommissionen i sin landrapport för Finland av februari 2020 fastställt investeringsbehov (1) för utvecklingen och användningen av innovativa lösningar för effektiv och ren produktion och energianvändning, (2) för att diversifiera den lokala ekonomin och se till att de som berörs av omställningen kan skaffa sig den kompetens som behövs och (3) för att minska växthuseffekten från användningen av områden som inte längre används för torvproduktion såsom investeringar i återställande av områden, markrestaurering och projekt för ändrad användning.

Finlands mål är att halvera användningen av torv som energikälla fram till år 2030. Målet är att med FRO-finansiering bidra till att svara på de många olika ekonomiska, samhälleliga och miljömässiga konsekvenser som minskningen av torv har. FRO-åtgärder genomförs enligt en preliminär plan som ett särskilt mål. FRO-åtgärder kommer att grunda sig på de territoriella planerna för rättvis omställning som utarbetas under ledning av landskapen. Utarbetandet av dessa planer har inletts inom de 14 regioner som mest påverkas av minskningen av torvproduktion. Dessa landskap är Södra Karelen, Södra Österbotten, Södra Savolax, Kajanaland, Mellersta Österbotten, Mellersta Finland, Kymmenedalen, Lappland, Österbotten, Norra Karelen, Norra Österbotten, Norra Savolax och Satakunta. Dessutom utarbetas för

Birkaland en plan som omfattar fyra kommuner i landskapet; Pungalaitio, Virdois, Parkano och Kihniö. Territoriella planer för omställning inkluderas som bilagor till programdokumentet och godkänns även av kommissionen. FRO-samordningsgruppen som bildades av landskap samordnar och harmoniserar beredningen av omställningsplaner i regionerna.

Ministerierna svarar för beredningen av de riksomfattande grundläggande riktlinjerna i programmet och den riksomfattande verksamheten. Arbets- och näringsministeriet ansvarar för upprättandet av det slutliga förslaget till program det vill säga för sammanställningen av de riksomfattande åtgärderna och den regionala beredningen.

Programmets innehållsmässiga inriktningar och det beredningsmaterial som för närvarande tagits fram beskrivs närmare i bakgrundsmaterialet som finns på <https://tem.fi/sv/den-nationella-beredningen-for-programperioden-2021-2017>.

2 Miljöbedömningens utgångspunkter

I beredningen och genomförandet av det nationella programmet för regional- och strukturpolitik tillämpas lagen om bedömning av miljökonsekvenserna av myndigheters planer och program (s.k. SMB-lagen, 200/2005). Enligt lagen är ska myndigheten se till att miljökonsekvenserna av den plan eller det program som myndigheten ansvarar för utreds och bedöms, om genomförandet av planen eller programmet kan ha betydande konsekvenser för bland annat människan, naturen och dess mångfald, den byggda miljön, landskap eller naturresurser.

Avsikten med bedömningen av miljökonsekvenser är att stödja beredningen av programmet och bedöma upprättade dokument med hänsyn till miljön. Bedömningen utförs stegvis så att programmets beredare får respons om redan beredda programhelheter och kan vid behov även kontrollera eller ändra på val de redan gjort. Miljöbedömningen utförs som en del av den övriga beredningen innan programdokumentet antas nationellt. Målet är att dels öka tillgången till information om myndigheters planer och att dels även möjliggöra deltagandet i beredningen av planerna. Utgångspunkter för delaktighet och växelverkan beskrivs närmare i kapitel 4.

En bedömning av miljökonsekvenserna har redan utförts för andelen som gäller Europas regionala utvecklingsfond (Eruf) och Europeiska socialfonden (ESF+) i Finland för förnyelse och kompetens 2021–2027 – Program för regional- och strukturpolitik. Miljörapporten som upprättades av Gaia Consulting Oy färdigställdes i juni 2020 och kompletterades på grund av ändringar i programstrukturen i november 2020 och februari 2021.

Bedömningen av miljökonsekvenserna av FRO-åtgärderna genomförs som en separat helhet från mars 2021. Avsikten är att stödja beredningen av fondens åtgärder och bedöma framtagna dokument med hänsyn till miljön. Även miljöbedömningen av FRO-åtgärderna kommer att genomföras som en del av den övriga beredningen innan det slutliga programdokumentet antas nationellt.

3 Bedömningens innehåll

I miljöbedömningen analyseras de sannolika miljökonsekvenserna av programmets inriktningar, särskilda mål och stödberättigad verksamhet. Bedömningen utarbetas för varje inriktning (prioritering), för FRO på nivån för särskilda mål och för helheten.

De alternativa uppställningarna är 1) utveckling enligt nuläget (0-alternativ) och 2) utveckling till följd av genomförandet av programmet, med andra ord ställs konsekvenserna för genomförandet av programmet i proportion till en situation där programmet inte genomförs:

- ALTO: Det utarbetas inget program för regional- och strukturpolitiken i Finland; utvecklingen sker genom nationella, regionala och lokala åtgärder
- ALT1: Programmet för region- och strukturpolitiken utarbetas, och EU-finansiering anvisas till utvecklingsverksamhet enligt planen

Bedömningen av programmet (planen) dokumenteras i miljörapporten, i vilken uppgifter om bland annat nuläget i miljön, miljömål med betydelse för programmet, väsentliga konsekvenser för genomförandet av programmet, resultat för jämförelse av alternativ, åtgärderna för att motverka de negativa konsekvenserna samt en plan för uppföljning programmens konsekvenser framförs i behövlig omfattning. Dessutom bör bedömningsprocessen dokumenteras.

I miljörapporten framförs en bedömning (enligt artikel 4 i förordning 347/2005) om konsekvenserna av genomförandet av programmet (planen) för:

- människors hälsa, levnadsförhållanden och trivsel
- naturens mångfald, organismerna, växtligheten, marken, vattnet, luften och klimatet
- samhällsstrukturen, den byggda miljön, landskapet, stadsbilden och kulturarvet
- utnyttjande av naturresurserna
- växelverkan mellan ovan nämnda faktorer.

Bedömningens detaljnivå motsvarar programmets detaljnivå. Programmet för regional- och strukturpolitiken i Finland är ett "ramprogram", i detta samband fastställs till exempel ännu inga konkreta projekt som ska finansieras.

En viktig uppgift för bedömningen är att säkerställa att programmets FRO-åtgärder är i linje med de viktigaste miljömålen (till exempel klimatmål) med hänsyn till hållbar utveckling och programmet. De planerade åtgärderna granskas med tanke på miljön och det bedöms om de stödjer lösningen av miljöproblem/uppnåendet av miljömål som är relevanta för programmet eller om åtgärderna styr utvecklingen i motsatt riktning.

I bedömningen utnyttjas till tillämpliga delar redan gjorda bedömningar av Eruf- och ESF+-åtgärder samt utredningar som i andra sammanhang utarbetats om miljön och miljökonsekvenserna i regionen, till exempel konsekvensbedömningar i landskapsprogrammen och strukturfondsprogrammet för programperiod 2014–2020.

4 Delaktighet och växelverkan

Allmänheten och myndigheterna har möjlighet att framföra sina synpunkter till den myndighet som bereder programmet och påverka utarbetandet av programmet i inledningsskedet och under bedömningen.

Den ursprungliga deltagande- och bedömningsplanen (Eruf, ESF+) och FRO-bedömningsplanen (detta dokument) hålls tillgänglig på arbets- och näringsministeriets webbplats. En bedömning av miljökonsekvenserna har redan utförts för andelen som gäller Europas regionala utvecklingsfond (Eruf) och Europeiska socialfonden (ESF+) i Finland för förnyelse och kompetens 2021–2027 – Program för regional- och strukturpolitik. Bedömningen av miljökonsekvenserna av FRO-åtgärderna genomförs som en separat helhet från mars 2021. Viktiga samarbetspartner och intressenter informeras direkt om inledningen av planeringen av programmet och miljöbedömningen och information finns även på arbets- och näringsministeriets webbplats.

Arbets- och näringsministeriet hör övriga myndigheter om omfattningen och detaljnivån av de uppgifter som lämnas i miljörapporten på det sätt som förutsätts i SMB-lagen.

Då miljörapporten och den uppdaterade delen i rapporten som gäller FRO-fonden har färdigställts läggs både utkastet till planen och programmet fram för påseende i 30 dagar. Under denna tid har allmänheten en möjlighet att ta del av rapporterna, kommentera de uppgifter som framförs i rapporterna och framföra sina åsikter om rapporterna till den myndighet som bereder planen eller programmet. Till miljörapporten eller beslutet om godkännande av planen bifogas en utredning om hur responsen i anknytning till växelverkan har beaktats.

Utöver det lagstadgade hörandet behandlas utkastet till programmet och planen i flera intressentmöten på nationell, regional och lokal nivå. I regionerna finns beredningsgrupper med representanter för landskapsförbunden och NTM-centralerna i regionen. Beredningen genomförs i samarbete med viktiga regionala intressenter. Miljöbedömningen och dess resultat behandlas även i dessa tillställningar.

5. Tidsplan

Miljöbedömningen av FRO-åtgärderna inleds i mars 2021 då allmänheten informeras om utgångspunkterna för planeringen och bedömningen (deltagande- och bedömningsplan för FRO) och miljömyndigheter hörs om omfattningen och detaljnivån av de uppgifter som behandlas i miljöbedömningen.

Miljörapporten om FRO-åtgärderna upprättas parallellt med beredningen av programmet så att den färdigställs samtidigt som den första utkastversionen som lämnas till kommissionen uppskattningsvis i april 2021. Miljöbedömaren väljs i mars 2021.

Programutkastet avseende FRO-åtgärderna och miljörapporten om utkastet läggs fram för påseende i april–maj 2021. Programutkastet bearbetas efter hörandet så att det framgår hur miljörapporten och den respons som mottagits under beredningen och utlåtanden har beaktats i utkastet. Dessutom framförs hur dessa har påverkat programmets innehåll och valet av alternativ. Arbets- och näringsministeriet ansvarar för att utarbeta en sammanfattning på grundval av utkastet till programdokument som helhet, miljörapporten som utarbetats utifrån utkastet och övriga beskrivningar av miljökonsekvenser.

Arbets- och näringsministeriet informerar om antagandet av planerna och programmet. Målet är att programmet antas i kommissionen senast i början av hösten 2021. Det är dock möjligt att inleda programarbetet redan innan kommissionens slutliga godkännande på ett sätt som fastställs separat.

6 Kontaktinformation

Ytterligare information om beredningen av Fonden för en rättvis omställning lämnas av Pasi Rantahalvari, pasi.rantahalvari@tem.fi, konsultativ tjänsteman vid arbets- och näringsministeriet, tfn 029 504 7280

Ytterligare information om beredningen av FRO-miljöbedömningen lämnas av Helinä Yli-Knuutila, helina.yli-knuutila@tem.fi, specialsakkunnig vid arbets- och näringsministeriet, tfn 029 504 7146

Ytterligare information om beredningen av programmet Finland för förnyelse och kompetens 2021–2027 lämnas av Jaana Valkokallio, jaana.valkokallio@tem.fi, konsultativ tjänsteman vid arbets- och näringsministeriet, tfn 029 506 4932

Bilaga: Diagram över kopplingen mellan beredningen av FRO-åtgärder och miljöbedömningen:

